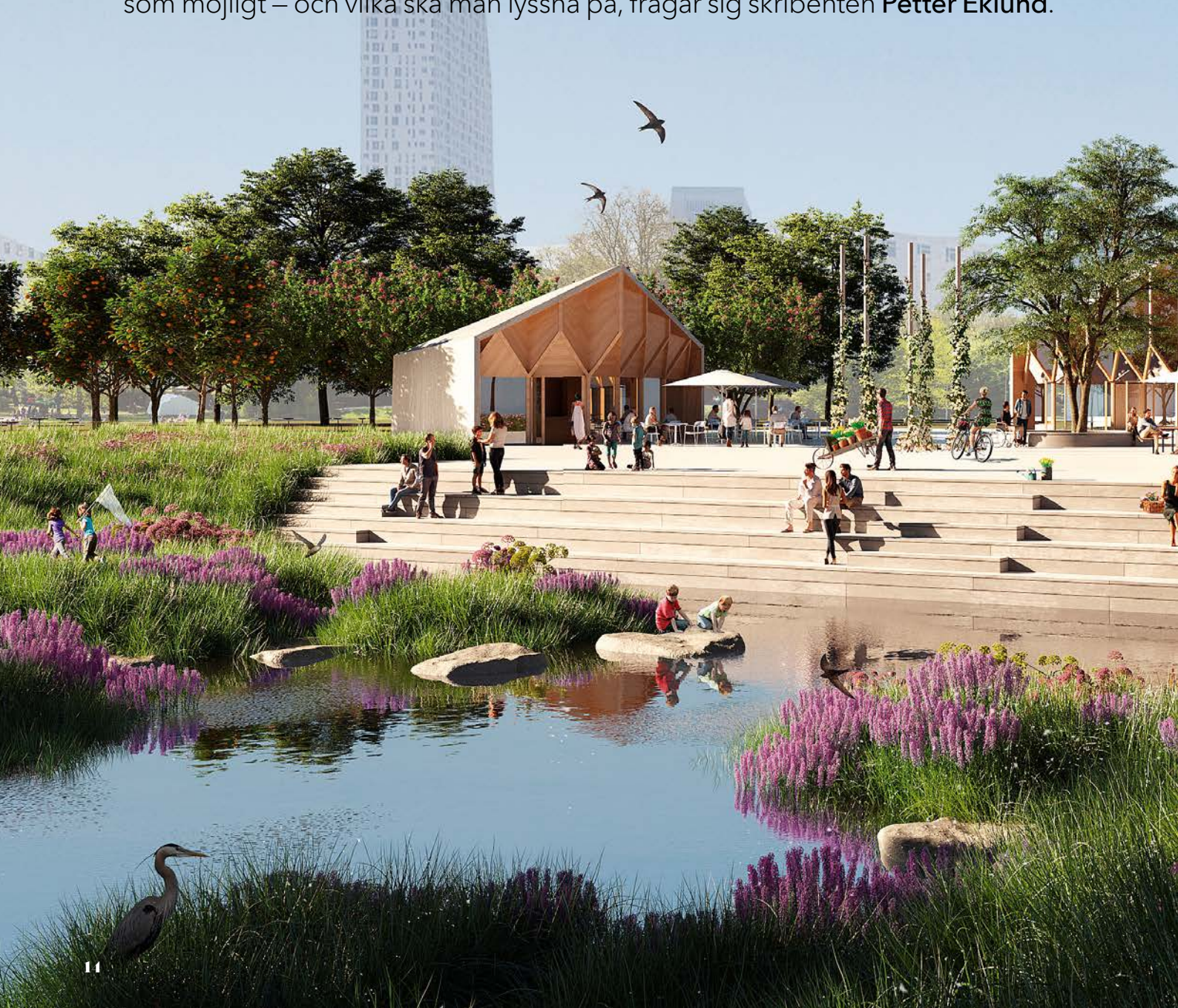

Demokratis mötesrum

Arkitekturuppror, politiska utspel och medborgare som räknar med att deras röster blir hörda. Arkitektur har en starkare laddning än på mycket länge. Men hur ska stadens framtida demokratiska mötesplats utformas för att tillfredsställa så många som möjligt – och vilka ska man lyssna på, frågar sig skribenten **Petter Eklund**.

Så här ska den nya stadsdelsparken i Hyllie i Malmö se ut då den står helt klar.

ILLUSTRATION: PLOT STUDIO
I SAMARBETE MED NYRÉNS
ARKITEKTKONTOR

Vi människor vill mötas. När vi bygger städer byggs även mötesplatser: torg, parker, allmänna områden, där vi kan mötas och vistas. Det verkar enkelt: Hyde Park, Röda torget, Slottsskogen i Göteborg, Alexanderplatz i Berlin, Pildammsparken i Malmö.

Torg kan vara skrämmande stora, de kan vara myllrande fyllda med folk. Parker kan vara som skogar eller skarpskurna scenografier av grönska. En piazza i Italien med espresso i skuggan och folkliv runt om är en arketypisk mötesplats, där livet händer. Men att skapa dessa mötesplatser är inte lika enkelt som att njuta dem. Torg och parker har uppstått som luckor i stadsväven. Men torg har också skapats för att förstärka intrycken av palats och maktens byggnader.

– Torget är stadens viktigaste plats, demokratins plats, säger Thorbjörn Andersson, landskapsarkitekt med 40 års erfarenhet, nu på Sweco.

– När jag gick ur plugget var torgen parkeringsplatser. Det fanns inget stadsliv att tala om, utan alla flydde till villaområdena om de hade råd. Stadslivet i dag är en revolution som har inträtt på bara 30–40 år.

Det är en megatrend som pågår i hela världen.

– Frågan om medborgardialoger är inte så svår, men har många svar. Arbetar man som jag med nästan bara offentliga arbeten, då måste man per definition lyssna på folk. Det finns moraliska skäl, men det är också skattepengar som ska användas.

Det är ett ansvar att lyssna, det ingår i hållbarhetsbegreppet. Åsikterna och känslorna måste tas på allvar och behandlas.

– Ibland får vi höra att: ”Medborgarna ska bestämma vad som ska bli på torget.” Det är en svår situation. Om din toalett är sönder hemma, kallar du på en rörmokare eller en målare då? Landskapsarkitekten måste ha ett professionellt mandat. Experterna måste guida, men ändå inte styra för mycket. Vi får aldrig bli arroganta. Däremellan måste vi hitta en position.

Parker och torg är intimt kopplade till demokrati och samhällsbyggnad. Därför är deras framväxt intressant.

– När stadsparker började anläggas var de något som människor skulle betrakta. Före Folkets park-rörelsen var det enbart det övre samhällsskiktet som hade tid att promenera i och uppskatta parker. I dag är parker till för alla och de skapas ofta för aktiviteter, säger Karin Larsson, landskapsarkitekt på nystartade Plot Studio i Malmö.

Hon och hennes kollega landskapsarkitekten Emma B Jones vann förra året, tillsammans med ett större team, en tävling om en ny stadsdelspark i Hyllie, i södra Malmö. Där fanns bara åkrar fram till tidigt 2000-tal då byggnader började resa sig.

Malmö Arena kom först 2008. Köpcentret Emporia invigdes 2012, samma år som prisbelönta Hyllie torg, med bokträd, ljusspel, vattenspeglar och egen stjärnhimmel, ritat av Thorbjörn Andersson.

Hyllie växer och planläggs. Nya stora områden kommer att byggas på det som nu är väntande leråkrar. Det hela påminner om när miljonprogrammet växte fram.

Plot Studio har ritat den nya stadsdelsparken tillsammans med bland andra sin tidigare arbetsgivare Nyréns, Ekologigruppen och husarkitekt Marcus Abrahamsson. Karin Larsson och Emma B Jones betonar teamets betydelse. Tävligen genomför-

Emma B Jones och Karin Larsson, Plot Studio.

FOTO: DANIEL ZACHRISSON

”Före Folkets park-rörelsen var det enbart det övre samhällsskiktet som hade tid att promenera i och uppskatta parker. I dag är parker till för alla.”

des också medan de båda ännu var anställda på Nyréns, och när kontoret stängdes kunde de ta över projektet.

De har utgått från allmänhetens önsningar och drömmar, frammanade i en process ledd av Eva Delshammar på Fastighets- och gatukontoret på Malmö stad. Allmänna önskemål och åsikter vaskades stegvis fram till mer konkreta förslag, som blev utgångspunkten för Plot Studios arbete.

För att processen ska bli konstruktiv behöver samtalet övervakas och bearbetas medan det pågår. Tyckanden och åsikter är ofta starkt upplevda men diffusa – och kan förtydligas av yrkeskunskap. Annars finns en risk för ett moras av åsikter som inte leder något vart.

I dag har vi vant oss vid det nätburna "folkets röst", ett oavbrutet brusande i kommentarsfält på Facebook och i andra kanaler. Kanske är det en elektronisk motsvarighet till äldre tiders folksamlingar på torgen, demonstrationer eller uppretade uppstånd i jakt på Frankensteins monster. Arkitekten har blivit en teater för åsiktsstormar som oftast handlar om estetik, inte innehåll.

Fenomenet Arkitekturupproret ägnar sig bland annat åt att rösta fram Sveriges fulaste stad, nu senast Borlänge, en industristad med sina särskilda problem och stolthet, som inte behöver stämpas ytterligare. Att döma ut en stad som fulast är meningslös. Det talas i dag svepande om "klassisk skönhet" och "vacker arkitektur", men det som glöms bort är att gårdagens pampiga fasader, som i dag lyfts fram som ideal, i själva verket var bilder av ett hårt klassamhälle. Husens främre fasader var präliga och skrytsamma, bakgårdarna var mörk misär. Bostäder var som scenbyggen. I dag kan de ses som pastischer från en förlegad tid.

Det demokratiskt goda i folkhemstanken aktiveras nu igen, genom processer som den kring Hyllie stadsdelspark. Alla hör hemma i parken, redan från start.

- Tanken är att folk från hela Malmö ska ha lust att ta sig till Hyllie, just för att uppleva något i parken, säger Karin Larsson.

Processerna var klara och öppna. Medborgare i områdena kring Hyllie deltog i tre workshoppar. De representerade olika åldersgrupper, från barn till äldre som bott i området i decennier, i hyreshus och i villor. De första mötena på senhösten 2017 samlade in åsikter och idéer, på möte ett under rubrikerna *drömmar och behov*, som på möte två blev *behov och rumslighet*.

Tidigt dök en "grön längtan" upp och olika förslag på vatten och växter. Insamlade ord var bland andra "vild och vacker", "sus i träd", "naturligt att gå igenom", "trygghet", "en grön, lummig kontrast till alla kantiga byggnader" - kort sagt en tydlig palett av naturlängtan, utlöst av moderniteten i Hyllie centrum.

"Hyllie behöver en identitet" var en åsikt. Inget tal om "skönhet", utan funktion och känsla. Parken skulle vara både en plats för "lugn och ro" och en aktiv park. Det storslagna evenemangs- och shoppingdrivna centrumet behövde en motvikt.

Plot Studio satte i gång med att rita parken. Karin Larsson minns skrattande första gången de besökte platsen.

- Det var snö och vi försökte stega upp parkens form på åkern.

Plot Studio behövde inte grunna ensamma. Resultaten från de två första workshopparna dök upp och blev ett "obligatoriskt referensmaterial" till tävlingsprogrammet. Hyllie växer fram som en tät och urban stadsdel och en "grön och lummig" kontrast efterfrågades.

En yttre mötesplats var viktig. Det är mycket inomhusaktiviteter i Hyllie. Plot ville därför skapa en grön mötesplats, och även dra nytta av medborgarsamverkan under parkens etablering.

- Hur tar man hand om en plats? Har man varit med i processerna är man mer mån om platsen och mer rädd om den, funderar Karin Larsson.

En av anledningarna till att Plot Studio vann tävlingen var just öppenheten i förslaget, att parken ska växa fram genom besökarnas delaktighet.

- Det var modigt av Malmö stad att välja vårt förslag. Det är inte bara att köpa det rakt av, utan det krävs ett långsiktigt engagemang, säger Emma B Jones.

Mängder av idéer och tankar luftades under workshopparna.

FOTO: AGNES ERICSSON/ÅF INFRASTRUCTURE

FOTO: AGNES ERICSSON/ÅF INFRASTRUCTURE

Att flera olika deltagare stod bakom förslaget gjorde det väl genomarbetat. Ekologigruppen är experter på vattenflöden, ångar, dagvattenväxtlighet och Marcus Abrahamsson ritade växthus med fokus på sociala möten, inte bara växtodling.

- Parken är nu ett slags idékatalog för framtiden, säger Emma B Jones.

En tredje workshop genomfördes i oktober 2018, när det vinnande kontoret skulle återkoppla till medborgarnas förslag. Plot Studio hade då tagit fram ett förslag och gett det namnet *Framtidens park är aldrig färdig*.

Kanske var det lite nervöst. Men jo, mottagandet blev gott. Folk tyckte om parken, tyckte att mycket av det som hade funnits i drömmarna nu syntes tydligt formulerat och ritat.

- Det gäller att hitta en balans mellan frihet, där alla får göra vad de vill, men också skapa en struktur. Det ska få finnas delar som är rufsiga och oförutsägbara, men hade hela parken varit

sådan hade den varit svår att ta till sig, säger Karin Larsson.

Emma B Jones fyller i:

– Vi tänker oss en flexibilitet och har skapat ett ramverk där delar vi har ritat som permanenta kan komma att förändras. Det kommer att ta tid innan parken blir som på ritningarna.

Speciell för platsen är den starka blåsten. Det behövs vindskydd, mikroklimat, småbyggnader, kojor.

Parken har en lång process framför sig, kanske 20 år, så det är viktigt att göra tidiga nedslag i det ofärdiga. Ringlande stigar ska leda genom det blivande landskapet. Här hittar vi ett av parkens få inritade stenmaterial, stenmjöl.

– Det blir mycket sten i de gångarna, skrattar båda, som annars inte har fokuserat på sten och hårdgjorda ytor, utan på det gröna konceptet.

Stenen finner man i Hyllie centrum.

Byggstarten för parken är planerad till 2020, då arbetena börjar med den norra delen, en fruktlund och en stor mötesplats med sitttrappa. Totalt blir parken 64 000 kvadratmeter, ungefär lika stor som Folkets park i Malmö.

Det skymtar en motsättning mellan sten och grönska. Men förslagsprocesser av detta slag har egentligen inte med material i sig att göra, utan med platsen och människorna som ska använda den. Enligt Thorbjörn Andersson finns ingen formulerad kunskap om sten i de stora folklagren, men däremot finns en djupare känsla för kvalitet.

– Skulle jag fråga: ”Vill ni ha sten och betong på torget?” Nä, det är det sista folk vill ha. Det representerar liksom det hårda och det omänskliga. Men när torget väl byggs, då uppstår ofta gillandet, då träder stenens kvalitet fram.

Stortorget i Karlskrona är en motsats till Hyllieparkens gröna visioner. På torget ligger en historisk, vackert satt gatsten mellan två kyrkor. Det är massor av sten, men ingen vill bygga om torget till en grön stadspark. Natursten ett självklart, traditionellt inslag i världsarvet.

Thorbjörn Andersson har tidigare lett ombyggnaden av en 30-metersrabatt kring en staty av Karl XI: e ute på monumental-

”Det kan låta banalt att sätta dit en massa sittplatser, men det är grunden till möten och samtal.”

torget. Men där petade man på något som ”alltid” hade funnits och hembygdsföreningen mullrade.

– ”Det du håller på med här, det är det ingen som gillar”, var budskapet, säger Thorbjörn Andersson, som mötte dem och diskuterade saken. Hembygdsföreningar är viktiga lobbyorganisationer som man måste lyssna på. Det ingår i jobbet.

Finns det något gemensamt i vad människor i undersökningar önskar sig?

– Människor vill ha mer grönska. De vill ha vatten, vattenspeglar eller fontäner, och de vill ha lek. Det sista är det svåraste, för lek är inte nödvändigtvis detsamma som lekredskap.

Ofta vill politiker och beslutsfattare ha konkreta svar på vad en plats ska vara till för.

– Landskapsarkitekter avkrävs ofta exakta svar. Säger de att torget är en öppen yta där man får göra vad man vill, då kan myndigheterna bli nervösa.

Thorbjörn Andersson har upprättat ett schema med 30 tänkbara aktiviteter och årstider, en sådan är en bra hjälpreda. Stora torget i Västerås ska göras om. Där finns i dag inga sittplatser, bara parkerade bilar.

– Det kan låta banalt att sätta dit en massa sittplatser, men det är grunden till möten och samtal.

Torget grova gatsten är fin och historisk, men den fungerar inte tillgänglighetsmässigt.

– Vi ska spara stråk av den i slätare ytor.

Uteserveringar är ett särskilt fenomen. Serveringar innebär att offentliga platser privatiseras. I Västerås diskuteras just nu om det ska sättas en gräns för uteserveringar.

– Det hela blir en enda uteservering där medborgarna måste betala för att få vistas.

Att hitta en identitet för en plats är det viktigaste. Hur trivs västeråsarna på sitt torg? Hur känns Hyllie stadsdelspark om 10–15 år? Har den blivit Malmöbornas egen växande park?

– Uppnår man något sådant har man vunnit mycket. Att politikerna avsätter pengar och byggindustrin bygger – ”Varsågod, här är ert nya torg” – den tiden är förbi. I dag måste vi ha processer, folk måste få reda på vad som händer och få påverka, säger Thorbjörn Andersson.

Samtidigt är platser svåra att förutsäga, det är ofta charmen med dem.

– När jag ritat ett torg försöker jag inte programmera det för detaljerat. Folk väljer ändå sina aktiviteter och i bästa fall är det människorna som gör hela platsen.

Med lite hjälp av god landskapsarkitektur.

– Det är viktigt att inte bara skapa en park som ser vacker ut, utan en plats som människorna kan göra till sin egen, säger Emma B Jones på Plot Studio. ■

Stortorget
i Karlskrona.

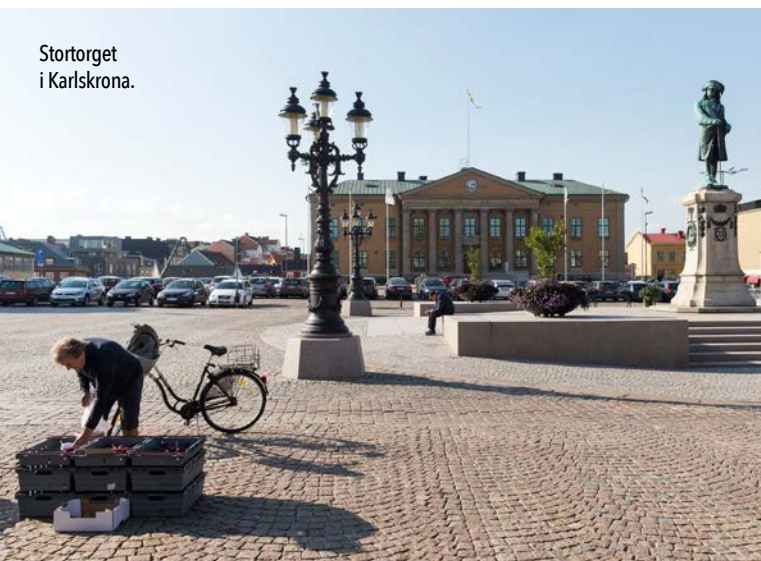

FOTO: KASPER DUDZIK